

ZEETREK IN DE EERSTE HELFT VAN 1989 BIJ BLOEMENDAAL AAN ZEE

Inleiding

Voorjaar 1989 is voor de derde maal in successie de vogeltrek over zee op systematische wijze geregistreerd vanaf de Bloemendaalse reddingsbrigade. Voorheen vonden zeetrekellingen in het voorjaar plaats vanaf de Zuidpier van IJmuiden. In deze bijdrage wordt een overzicht gegeven van de resultaten van de zee-trekellingen in de eerste helft van 1989. Het is in eerste instantie bedoeld voor de tellers; zo kunnen ze zien, waar hun telwerk goed voor was. In tweede instantie is het artikel bedoeld om anderen te motiveren ook eens te komen tellen.

De opbouw van het verhaal is als volgt: ten eerste wordt een beschrijving gegeven van de telpost en de telmethode. Vervolgens worden achtereenvolgens enige woorden gewijd aan de waarnemers en de waarnemingsperiode. Tenslotte worden de telresultaten gepresenteerd volgens het inmiddels bekend geachte concept: een algemeen overzicht en een uitvoerigere bespreking van een aantal soorten, dat voornamelijk in april en mei trekt, namelijk Rosse Grutto, Zilverplevier, Dwergmeeuw en Noordse Stern/Visdief.

Telpost

Bijna alle tellingen zijn verricht vanaf het terras van de reddingsbrigade in Bloemendaal aan Zee. Een enkele maal is uitgeweken naar het even noordelijker gelegen terras van restaurant Parnassia in de Kennemerduinen. Gezien het geringe aantal tellingen, dat vanaf Parnassia is uitgevoerd, wordt volstaan met een beschrijving van de reddingsbrigade.

De reddingsbrigade bevindt zich in de zeereep aan de noordkant van Bloemendaal aan Zee en ligt ca. 10 meter boven zeeniveau, zodat over het strand en een deel van de branding heengekeken wordt. In zee bevinden zich enkele felgekleurde boeien.

Werkwijze

De gevolgde werkwijze is gelijk aan de door de Club van Zeetrek-waarnemers (CVZ) voorgestane methode (zie o.a. Camphuysen & van Dijk, 1983). Dit betekent, dat de waarnemingen per uur worden verzameld. De waarnemingen worden bovendien doorgegeven aan de

CVZ. In principe wordt niet actief naar vliegende vogels gezocht. De kijker of telescoop wordt geplaatst op een statief en de blik wordt gefixeerd op een vast punt in zee, bijv. een boei. Alle vogels die door het blikveld vliegen, worden vervolgens geteld. Uitzondering hierop vormen de (Zilver)meeuwen die regelmatig heen en weer vliegen tussen het strand en langsvarende vissersboten. Voorzover mogelijk is naast de soort, het aantal en de vliegrichting ook een aantekening gemaakt over het geslacht en of de leeftijd van de langsvliegende vogels. Wanneer meerdere tellers aanwezig waren, werd gepoogd tot een taakverdeling te komen, opdat zowel de zeeleep, het strand en de branding als de rest van het zeeoppervlak in het oog gehouden zouden worden. Een enkele keer is zuks wonderwel gelukt. De meeste tellingen zijn echter door één of twee personen uitgevoerd.

Waarnemers

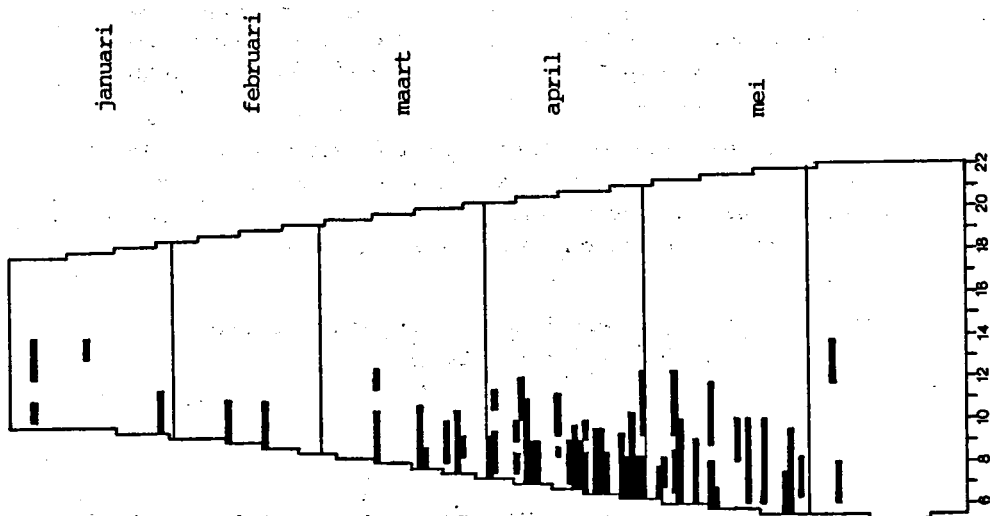
Voorjaar 1989 heeft het inmiddels (ook al!) bekende groepje waarnemers de moeite genomen over zee te kijken, namelijk: Paulo & Michiel van Breugel, Fred Cottaar, Frank Dorel, Steve Geelhoed, Amon Gouw, Hans Groot, Berry van de Hoorn, Evert van Huissteeden, Richard Joosten, Guido van Leeuwen, Maarten Smit- en Johan Stuart.

Allen worden bij deze bedankt voor hun bijdrage aan de tellingen.

Waarnemingsperiode

In de eerste helft van 1989 is in totaal 120 uur over zee gekeken. Zoals figuur 1 laat zien, zijn de tellingen niet homogeen over het seizoen verspreid. Van januari t/m maart vonden er vrij onregelmatig tellingen plaats. Alleen in april en mei werd geregeld zeetrek geteld. Behoudens een tweetal tellingen in de eerste week van juni hielden de tellers het deze maand voor gezien.

Zoals in Haarlem gebruikelijk lag het accent van de tellingen op de ochtenduren. Bijna alle tellingen waren (ruim) voor 12.00 uur afgelopen.

Figuur 1. Overzicht van de teldata en teluren in de eerste helft van 1989. Op de horizontale as is de datum aangegeven; op de verticale as de tijd van de dag. N=133 uur.

Resultaten

In totaal zijn 38.298 vogels gezien. Dit aantal is verdeeld over 73 "soorten". In tabel 1 zijn de waargenomen aantallen per soort weergegeven. Trekkende zangertjes en zwaluwen, die de telpost met enige regelmaat passeerden, zijn niet in de tabel opgenomen.

Wintertaling *Anas crecca* (fig. 2)

Wintertalingen werden vrijwel de gehele telperiode in kleine aantallen waargenomen. Het seizoenstotaal van 767 exemplaren is dan ook vrij laag. Hiervan vlogen slechts 38 vogels naar het zuiden, de rest vloog naar het noorden. Tot begin maart vonden geen noemenswaardige bewegingen plaats. Gezien de geringe telintensiteit in deze periode en trekwaarnemingen uit voorgaande jaren is het waarschijnlijk, dat trekbewegingen niet geregistreerd zijn. In de tweede week van maart passeerde in enkele uren bijna de helft van alle waargenomen vogels. Daarna namen de aantallen af en werd het voorkomen onregelmatig. Begin april

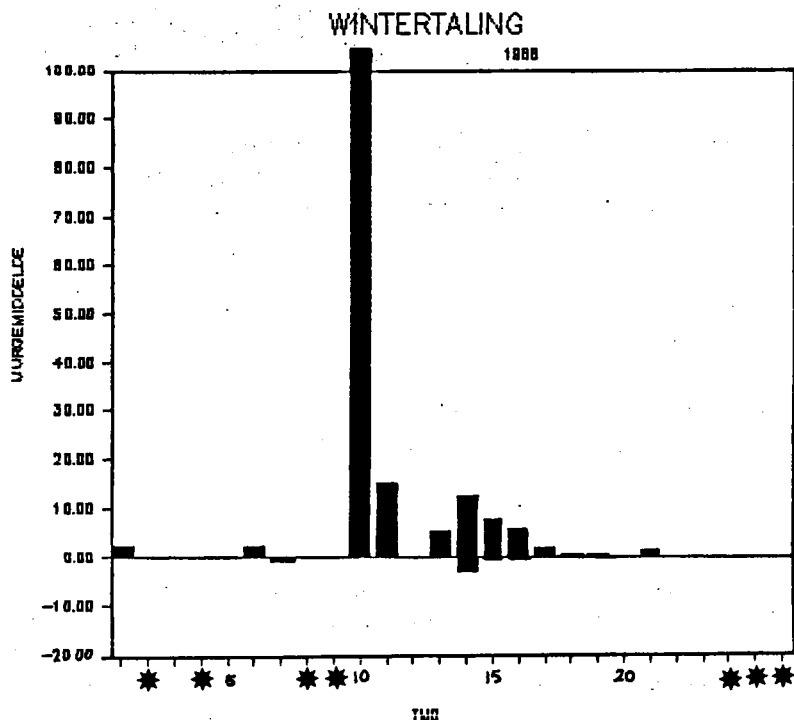
vond echter een kleine opleving plaats. Er werden bovendien verschillende, kleine groepjes Wintertalingen gezien, die op zee dobberden. In de loop van april liepen de aantallen terug tot enkele exemplaren per telling. De laatste vogels passeerden de telpost eind mei.

Wintertalingen werden veelvuldig in het gezelschap van andere eenden gezien. Veelal werden ze in combinatie met andere grondeleenden gezien, maar ook werd regelmatig met Zwarte Zeeëenden samengevlogen. Eenmaal werd een IJseend opgemerkt tussen de Wintertalingen.

Op de volgende dagen werd de stekste trek vastgesteld:

11 mrt 3,5 uur 352 N (ZW 3)

8 apr 4 uur 32 Z, 122 N (ZW 3)

Figuur 2. Doortrekverloop van de Wintertaling per week. Boven de x-as betreft het naar noord vliegende vogels, onder de x-as naar zuid vliegende vogels. Weken waarin niet geteld is, zijn aangegeven met een asteriks.

Rosse Grutto *Limosa lapponica* (fig. 3)

Gedurende het telseizoen werd de passage van 1517 Rosse Grutto's geregistreerd. Behalve een negental naar het zuiden vliegende vogels werden alleen noordwaarts trekkende Rosse Grutto's waargenomen. De eerste exemplaren werden begin april gezien. Het voorkomen bleef tot eind april echter onregelmatig. Daarna was de Rosse Grutto een geregelde verschijning tijdens de tellingen. Eind april-begin mei bereikte de doortrek een climax en werden enige tientallen vogels per uur gezien. De terkintensiteit nam in mei snel af.

Als we het aantal waargenomen exemplaren met tegenwind (NW tot NO) vergelijken met het aantal met meewind (ZW tot ZO) blijkt, dat het gros van de vogels met tegenwind wordt gezien. Tussen 23 april en 13 mei zijn er in 40 uur 1297 gezien, zodat je in 26 uur tegenwind $26/40 \cdot 1297 = 843$ mag verwachten. In werkelijkheid zijn echter 1291 Rosse Grutto's waargenomen. Hetgeen significant afwijkt van het verwachte aantal ($X^2 = 244.5$, p kleiner dan 0.01). Blijkbaar passeren Rosse Grutto's de reddingsbrigade met meewind onopgemerkt. Waarschijnlijk vliegen ze op grote hoogte om optimaal te profiteren van de rugwind (Piersma, 1987). Het is bovendien aannemelijk, dat ze over land via de kortste route naar de Waddenzee vliegen.

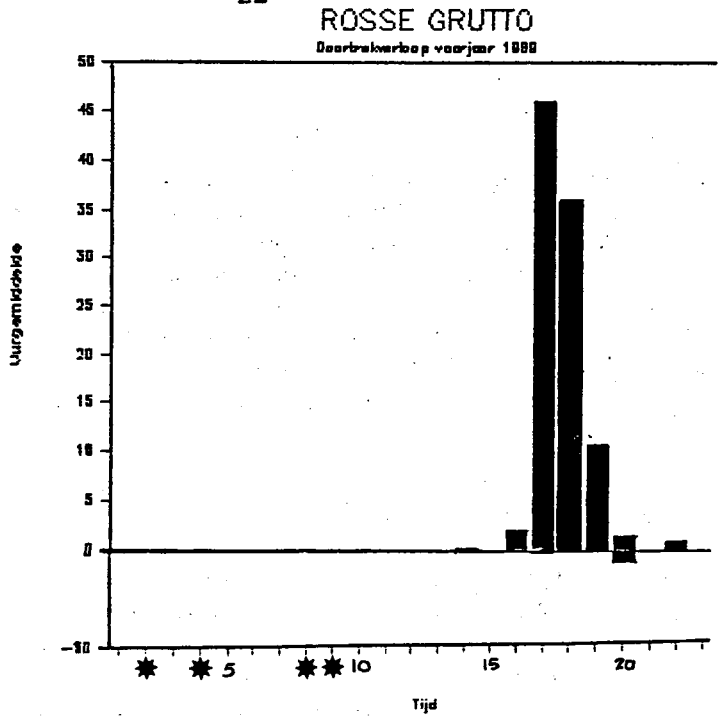
Op de volgende dagen werd de sterkste trek opgemerkt:

28 apr	4 uur	302 N	(NO → NW 3)
6 mei	5 uur	440 N	(NNW 5)

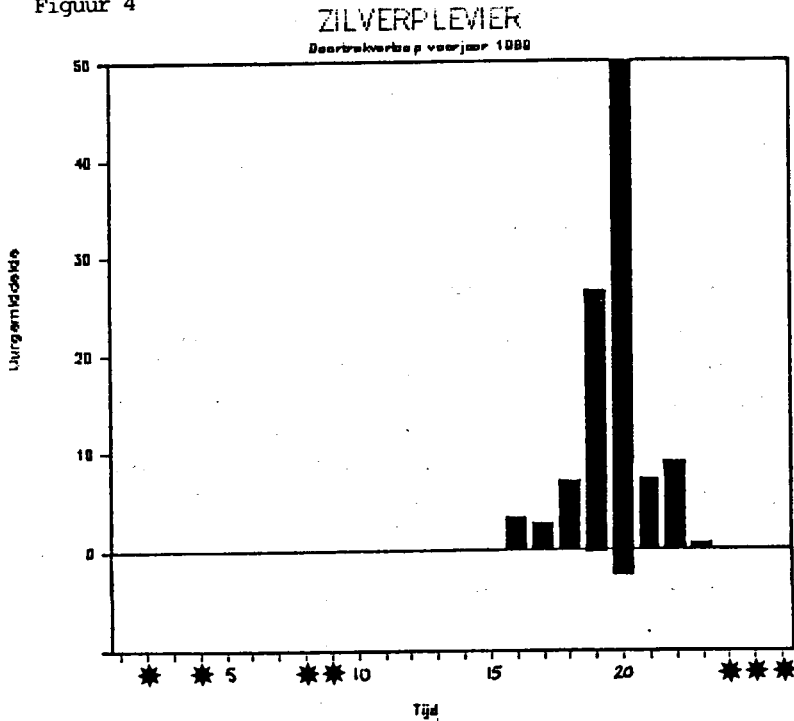
Zilverplevier *Pluvialis squatarola* (fig. 4)

Tussen half april en begin juni werden 958 langsvliegende Zilverplevieren geteld. M.u.v. 19 exemplaren werden uitsluitend noordwaarts vliegende vogels gezien. Vanaf half april t/m begin mei was de Zilverplevier een onregelmatige verschijning. Trek beperkte zich tot de passage van enkele, kleine groepjes per telling. In de eerste en tweede decade van mei bereikte de trek het hoogtepunt. Op enkele dagen werd vrijwel het gehele seizoens-totaal waargenomen. De trekintensiteit nam in de laatste dagen van mei sterk af, maar op 5 juni werden nog enkele exemplaren gezien.

Figuur 3

Figuur 4

Vergelijking van de aantallen met tegenwind en meewind in de periode van 7 t/m 20 mei levert een significant hoger aantal met tegenwind op ($\chi^2 = 53.8$, p kleiner dan 0.01), hetgeen waarschijnlijk op dezelfde wijze als bij de Rosse Grutto verklaard kan worden.

Trekkende Zilverplevieren werden vaak in het gezelschap van andere steltlopers gezien. Vooral lange-afstandstrekkingers als Rosse Grutto en Kanoetstrandloper vormden favoriete reisgenoten.

Op de volgende dagen werd de sterkste trek opgemerkt:

7 mei	4 uur	201 N	(NO-NW 3)
20 mei	4 uur	345 N	(NO 4)

Dwergmeeuw *Larus minutus* (fig. 5)

Afgelopen voorjaar werden maar liefst 5382 Dwergmeeuwen gezien. Ruim 90% van alle vogels vloog naar het noorden. Slechts 427 vogels werden naar het zuiden vliegend gezien. Op 5 januari werd

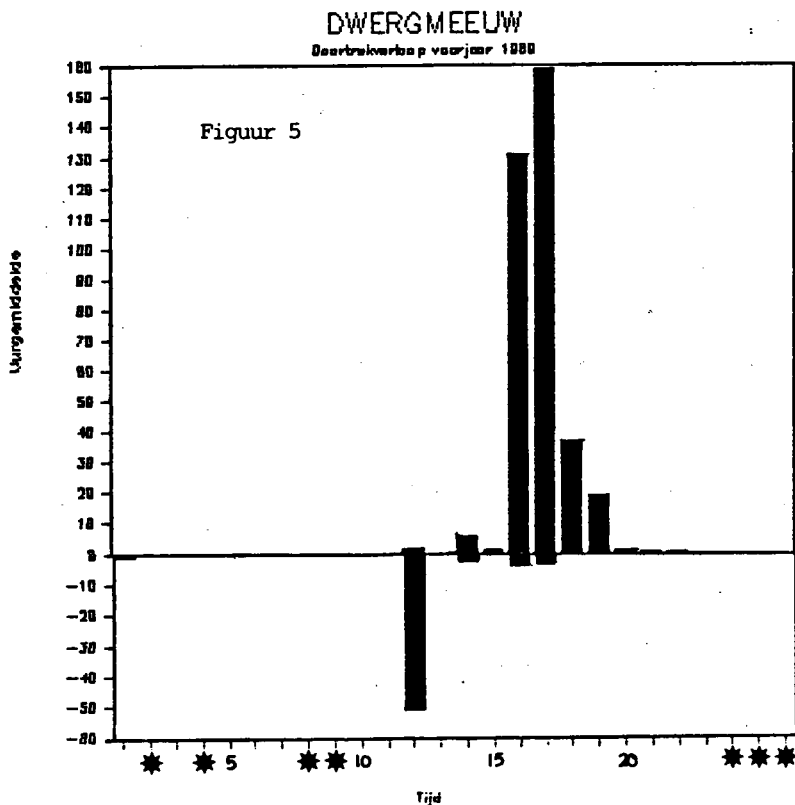

Eind april - begin mei ligt de doortrekpiek van Dwergmeeuwen. Dan trekken de meeuwjes soms massaal door (tot 1000 exemplaren per uur!), hetgeen een schitterend schouwspel oplevert.
Foto: Piet Munsterman.

de eerste Dwergmeeuw al gezien, maar het duurde tot eind maart voor de volgende werden waargenomen. Tot half april vlogen regelmatig kleine aantallen langs, maar gezien de vliegrichtingen ging het hierbij om zwerfbewegingen van vogels die op de Noordzee verbleven. Vanaf half april overheersten noordwaartse bewegingen en namen de waargenomen aantallen per telling toe. In de laatste decade van april stegen de aantallen tot maxima. Op enkele dagen werden in de vroege ochtenduren ongeveer 4000 naar het noorden vliegende Dwergmeeuwen gezien. Tot half mei werden nog redelijke aantallen gezien, maar later in het seizoen was de soort een zeldzame verschijning.

Ook de Dwergmeeuw werd met tegenwind in significant hogere aantallen gezien dan met meewind ($\chi^2 = 141.4$, p kleiner dan 0.01).

Zoals figuur 6 toont, domineerden adulte vogels in de eerste helft van het seizoen. Later in het seizoen nam het aandeel onvolwassen vogels toe. Adulte vogels arriveren in de regel eerder op de broedplaatsen dan onvolwassen vogels.

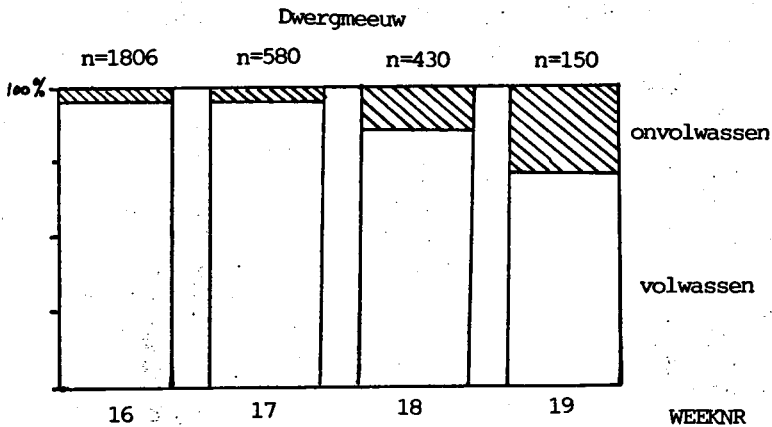

Op de volgende dagen werd de sterkste trek opgemerkt:

22 apr 3 uur 1008 N (NNW 5)

28 apr 4 uur 964 N (NO → NW 3)

Figuur 6

Noordse dief (fig. 7)

Zoals in CVZ-kringen gebruikelijk is, worden de op grote afstand vaak lastig van elkaar te onderscheiden Noordse Stern en Visdief samen besproken als Noordse dief. Een totaal van 9381 Noordse dieven passeerde de telpost, waarvan slechts 99 vogels zuidwaarts gerichte bewegingen vertoonden. Bij 2153 exemplaren werd de soort gedetermineerd; 1492 Noordse Sterns en 661 Visdieven. Het doortrekpatroon vertoont twee pieken: de eerste rond half mei en de tweede rond het einde van de maand. De eerste Noordse dief werd op 2 april gezien. Op 18 april konden de eerste Visdieven met zekerheid gedetermineerd worden. Drie dagen later werden de eerste Noordse Sterns waargenomen. De aantallen lopen vanaf half april snel op tot enige honderden vogels per telling. M.u.v. beide genoemde pieken bleef dit niveau gehandhaafd tot begin juni.

Het doortrekverloop van beide soorten laat zich globaal als volgt beschrijven. De eerder broedende (adulte) Visdieven trekken vroeg in het seizoen door. Noordse Sterns broeden later en passeren derhalve later in het seizoen, als ook de onvolwassen Visdieven doortrekken.

Op de volgende dagen werd de sterkste trek opgemerkt:

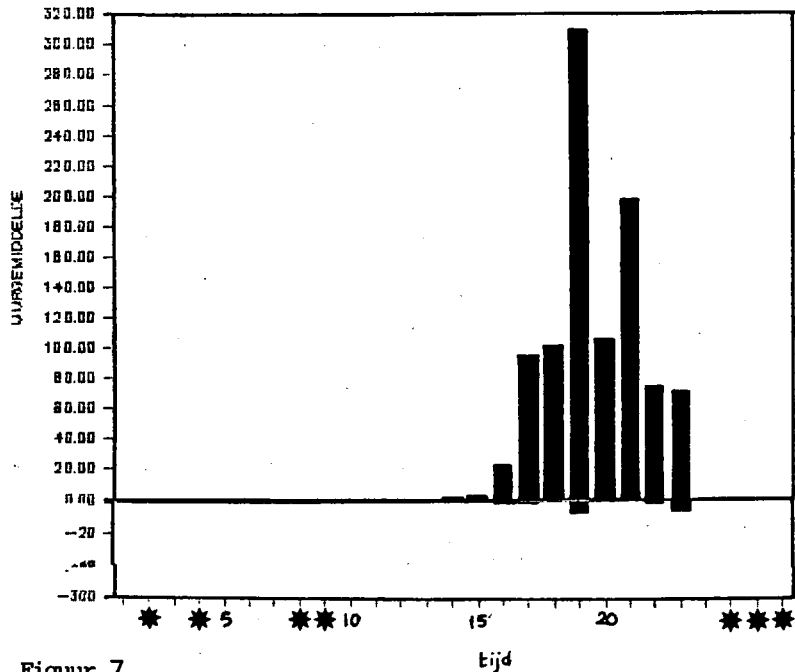
7 mei 4 uur 897 N (NO 4)

10 mei 3 uur 1756 N (NO → NW 2)

Op de volgende dagen werd de sterkste trek opgemerkt:

7 mei 4 uur 897 N (NO 4)
10 mei 3 uur 1756 N (NO→NW 2)

NOORDSE DIEF

Figuur 7

Tabel 1. Waargenomen soorten en aantallen per vliegrichting.

<u>Soort</u>	<u>Zuid</u>	<u>Noord</u>	<u>Soort</u>	<u>Zuid</u>	<u>Noord</u>
duiker spec.	35	87	Aalscholver	25	137
Roodkeelduiker		9	Blauwe Reiger	2	7
Parelduiker		1	Lepelaar		5
Roodhalsfuut		5	Knobbelzwaan		64
Fuut	37	102	Wintertaling	38	729
kleine fuut spec.		4	Zomertaling		2
Kuifduiker		1	Wilde Eend	11	18
Noordse Stormvogel	1	12	Smient	19	818
N. Pijlstormvogel	1	1	Krakeend	1	8
Jan van Gent	4	63	Pijlstaart		18

vervolg tabel 1.

<u>Soort</u>	<u>Zuid</u>	<u>Noord</u>	<u>Soort</u>	<u>Zuid</u>	<u>Noord</u>
Slobeend	4	144	Grutto		4
Toppereend	3	81	Rosse Grutto	9	1501
Kuifeend	10	18	Tureluur		32
Tafeleend	10		Groenpootruiter		2
Brilduiker	1	10	Kanoetstrandloper	1	974
IJseend	3	14	Bonte Strandloper	9	308
Eidereend	58	564	Drieteenstrandloper		233
Zwarte Zeeëend	539	8472	Kluut		51
Grote Zeeëend	2	44	Grote Jager	1	
Middelste Zaagbek	32	236	Middelste Jager	1	1
Bergeend	37	325	Kleine Jager	1	5
Nijlgans		4	Grote Mantelmeeuw	24	73
Rotgans	12	710	Kleine Mantelmeeuw	66	127
Brandgans		105	Stormmeeuw	24	666
Grauwe Gans		125	Kokmeeuw	137	1656
Bruine Kiekendief		3	Zwartkopmeeuw	1	
Slechtvalk		1	Dwergmeeuw	427	4955
Boomvalk		2	Drieteenmeeuw	16	5
Scholekster	441	566	Vorkstaartmeeuw		1
Zilverplevier	19	939	Noordse Dief	99	7129
Goudplevier	1		Noordse Stern		1494
Bontbekplevier		179	Visdief		661
Strandplevier		1	Grote Stern	122	1567
Steenloper	1	32	Dwergstern	2	408
Wulp	1	25	Zwarte Stern		311
Regenwulp		78	Alk/Zeekoet	1	4
			Zeekoet		1

Literatuur

- Camphuysen C.J. & J. van Dijk, 1983. Zee- en kustvogels langs de Nederlandse kust, 1974-79. Limosa 56: 81-230.
- Piersma T. 1987. Hink, stap of sprong? Reisbeperkingen van arctische steltlopers door voedselzoeken, vertopbouw en vliegsnelheid. Limosa 60: 185-194.